

СТАН ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розглянуто проблеми підвищення рівня інвестиційного забезпечення харчової промисловості. Показано, що ефективний розвиток регіональної економіки неможливий без активізації інвестиційного процесу, істотного збільшення обсягу інвестицій, пошуку найефективніших джерел інвестування. Визначена роль держави у залученні інвестицій. Запропоновано заходи щодо активізації іноземного інвестування на Україні. Подано пропозиції щодо подальшого розвитку харчової промисловості

Постановка проблеми. Економічний розвиток промисловості значною мірою залежить від матеріально технічного забезпечення та стану основних засобів. Статистичні дані свідчать, що 50 % основних фондів мають період функціонування 20 і більше років, що негативно відображається на ефективності виробництва підприємств. Однією з причин старіння основних засобів є нестача фінансових ресурсів для їх відновлення.

Надзвичайної актуальності для вирішення цієї проблеми і поліпшення економічного розвитку країни набуває приваблення інвестиційних ресурсів. Інвестиції в основний капітал сприяють забезпеченню розширеного відтворення основних засобів, що у свою чергу, впливатиме на кінцеві результати діяльності підприємств.

Від того, наскільки своєчасно і повноцінно проходить процес відтворення, залежить і ефективність виробництва та його безперервність. Недотримання відповідних пропорцій відтворення на макrorівні може стати одним із важливих чинників спаду в економіці. Наявність диспропорцій у відтворювальних процесах на макrorівні призводить до спаду виробництва, зниження конкурентоспроможності продукції, зниження фінансової стійкості та стати одним із чинників банкрутства підприємства. Отже, відтворення основних фондів є невід'ємним елементом процесу виробництва, на яке покладено забезпечення виробництва новими, більш прогресивними засобами праці.

Стан вивчення проблеми. Аналіз процесу відтворення виробничого апарату України показує, що в період економічної кризи саме ця сфера виявилася найбільш вразливою. Це зумовлене тим, що, по-перше, процес відтворення основних фондів був деформований і в періоди позитивних темпів зростання показників соціально-економічного розвитку. По-друге, за умов високих темпів інфляції, а тим більше гіперінфляції, об'єктивно скорочується інтерес до нагромадження та інвестицій. По-третє, в останні роки проблемам регулювання відтворення виробничого апарату та підтримки інвестицій приділялося недостатньо уваги. Державні програми економічних реформ були спрямовані, головним чином, на впровадження жорстких монетаристських методів регулювання економіки. Тим часом досвід країн ринкової економіки, які пройшли кризові періоди, показує необхідність структурної перебудови, активізації виробництва на основі стимулювання відтворення виробничого апарату, його оновлення і технічного переозброєння.

Мета дослідження. Проаналізувати динаміку основних засобів, ступінь їх зносу, джерела фінансування. Визначити структуру інвестицій в основний капітал та його роль у стабілізації розвитку економіки України. Виявити проблеми інвестування у відтворення основних засобів виробництва, проаналізувати можливість самофінансування процесів відтворення основних засобів виробництва на підприємствах харчової промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченням та дослідженням даного питання займалися наступні науковці: Макаренко І.О., Сичевський М.П., Крисанов Д., Лемішко О.О., Денисенко М.П., Шевчук І.П., Ганич Я.В., Павленко Л.Н., Марченко О.О., Захарін С.В., Чирик Н.В., Червова Л., Назарчук М., Покропівний С.Ф., Крупка І.М. та ін., які визначали роль і значення інвестицій у забезпеченні ефективного розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми показав, що недостатність інвестування в основні засоби виробництва пов'язана із такими чинниками: обмеженістю власних інвестиційних коштів підприємства, невідповідністю амортизаційної політики країни процесам відтворення основних виробничих засобів, недостатністю інноваційного спрямування в інвестування основних засобів, відсутністю державного регулювання інвестиційних процесів. Проте і досі не вистачає системних досліджень, присвячених виробленню науково обґрунтованих рекомендацій щодо стимулювання оновлення основного капіталу з використанням широкого спектра внутрішніх (власних) і зовнішніх (залучених) джерел інвестицій.

Однак означені аспекти потребують подальшого дослідження, особливо в напрямку з'ясування проблем здійснення інвестиційної діяльності в Україні, розгляд меж та пріоритетів здійснення інвестиційного процесу та виявлення шляхів поліпшення інвестиційної привабливості економіки України тощо. Останнє дозволить спрямувати зусилля економічних суб'єктів на всебічне стимулювання подальшого сталого зростання, запровадження нововведень, що в кінцевому підсумку створить можливості для побудови суспільства в Україні на інвестиційно-інноваційній основі.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Головним джерелом ефективного розширеного оновлення основних фондів і переходу виробництва на вищий рівень технологічного розвитку є реальні інвестиції. Збільшення обсягів інвестицій в основний капітал є одним з найважливіших завдань економічної політики України. Відтворювальні процеси можливі за умови забезпечення належного випереджаючого рівня інвестування основного капіталу порівняно з зростанням валового регіонального продукту (ВРП).

Активізація інвестиційних процесів в основний капітал значною мірою залежить від розширення джерел фінансування інвестицій. Це має важливе значення для вирішення проблеми структурної перебудови економіки та впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Розглянемо динаміку джерел фінансування інвестицій в основний капітал в економіку України (див. табл. 1).

Таблиця 1. Інвестиції в основний капітал [5]

1	Капітальні інвестиції, млн.грн.			
	Роки			
	2006	2007	2008	2009
Всього	148972,3	222678,9	272074,1	192878,0
у т.ч. за рахунок				
коштів державного бюджету	9605,3	15077,3	15402,9	8360,8
коштів місцевих бюджетів	6732,2	9370,4	12498,0	5914,5
власних коштів підприємств та організацій	89136,3	130514,8	161277,2	127435,4
коштів іноземних інвесторів	5094,2	7251,3	8087,0	25587,5
коштів інвестиційних фондів	2274,8	4223,9	5704,2	8209,4
коштів населення на будівництво власних квартир	0,0	9879,4	9495,2	2683,5
індивідуальне житлове будівництво	5110,4	8549,1	11589,0	4795,9
кредитів банків та інших позик	21256,8	33903,8	42981,0	5502,3
інших джерел фінансування	9762,2	3908,8	5039,6	4388,7

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
	Капітальні інвестиції, %			
	2006	2007	2008	2009
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч. за рахунок				
коштів державного бюджету	6,5	6,8	5,7	4,3
коштів місцевих бюджетів	4,5	4,2	4,6	3,1
власних коштів підприємств та організацій	59,8	58,6	59,3	66,1
коштів іноземних інвесторів	3,4	3,3	3,0	13,3
коштів інвестиційних фондів	1,5	1,9	2,1	4,2
коштів населення на будівництво власних квартир	0,0	4,4	3,5	1,4
індивідуальне житлове будівництво	3,4	3,8	4,2	2,5
кредитів банків та інших позик	14,3	15,2	15,8	2,8
інших джерел фінансування	6,6	1,8	1,8	2,3

Протягом 2006-2008 рр. спостерігається зростання обсягів інвестування по майже всіх джерелах, наведених в табл. 1, було пов'язано із зростанням економіки та активізацією інвестиційної діяльності господарчих суб'єктів. Але фінансова криза, що охопила Україну наприкінці 2008 р., спричинила значне зменшення інвестицій в 2009 р. Наполовину скоротилося бюджетне фінансування, на 20 % скоротилося фінансування з власних коштів підприємств, але найбільше скоротилися банківські позики та власні кошти населення на будівництво.

Головним джерелом фінансування відтворення основних фондів є власні кошти підприємств, їхня частка у 2009р. становить 66,1 %, що на 6,8 % більше ніж у 2008 р. Значно зросли, на 10,3 %, кошти іноземних інвесторів. У 2009р. їхня частка становила 13,3 %, а у 2008 р. – 3,0 %.

Аналіз структури інвестицій в основний капітал показав стабільно велику частку власних коштів підприємства в загальній сумі інвестицій. Загальновідомо, що основну частку власних коштів підприємств становлять чистий прибуток й амортизаційні відрахування. На нинішньому етапі розвитку харчової промисловості можливості самофінансування виробництва з чистого прибутку незначні. Серед промислових підприємств у цілому та серед підприємств харчової промисловості значна частка підприємств збиткові.

Однією з проблем забезпечення розширеного відтворення основних фондів є вироблення механізму їх амортизації, адекватного вимогам сьогодення. Серед джерел фінансування інвестицій амортизаційні відрахування виступають часткою власних коштів підприємств при реалізації капіталовкладень і традиційно є найвагомимим.

Проблемним в сучасних умовах є використання залучених коштів. У зв'язку з економічною кризою банки довгострокові кредити підприємствам не надають, лише короткострокові і ті під високі відсоткові ставки, а це є не вигідним.

Таким чином, підприємства змушені забезпечувати загальні потреби фінансування виробництва за рахунок амортизаційних відрахувань, які тепер, згідно з діючим законодавством, не обов'язково накопичувати в амортизаційному фонді. У результаті потенціал

самофінансування процесів відтворення основних засобів значно зменшений внаслідок нецільового використання амортизаційних відрахувань, які на підприємствах не завжди використані цілком за цільовим призначенням.

Проте сьогодні вони не здатні забезпечити навіть просте відтворення основних засобів. Це зумовлено зростаючою вартістю нового обладнання, прискоренням процесу морального його старіння, недосконаліми нормами та методами амортизаційних відрахувань.

З огляду на це, державна амортизаційна політика в Україні має завдання подолати існуючий дисбаланс бюджетних інтересів держави та інвестиційних інтересів підприємства, одночасно сприяючи поліпшенню фінансового становища підприємства, як умові забезпечення відтворення їх основних і оборотних фондів.

Отже, основним джерелом фінансування інвестицій в харчову промисловість є власні кошти підприємств. При цьому слід зауважити, що значна частина цих відрахувань використовується на капітальний ремонт, який, як відомо, є найменш ефективною формою відтворення основного капіталу.

За кризового стану більшості вітчизняних підприємств та організацій, за браком власних інвестиційних ресурсів та інтенсивною інтеграцією виробничо-господарських систем об'єктивно необхідним стає все ширше залучення іноземних інвестицій. Останні використовуються для фінансової підтримки вітчизняних товаровиробників та інших суб'єктів господарювання запровадження нових технологій, нарощування експортного потенціалу, структурної перебудови економіки.

Не всі підприємства України спроможні самостійно відтворювати свою матеріально-технічну базу, оскільки за підсумками роботи в 2009 р. суб'єктами господарювання було отримано фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування в сумі 31589,9 млн.грн. збитку (загальна сума прибутку становила 99003,7 млн.грн., збитку – 130593,6 млн.грн.) [7].

Для покращення розвитку економіки велике значення має активізація інвестиційних процесів та більш широке залучення іноземних інвестицій в країну (див. табл. 2).

Таблиця 2. Прямі іноземні інвестиції в Україну¹⁾ [8]

Роки	Прямі іноземні інвестиції в область (на початок року; млн. дол. США)
2000	3281,8
2001	3875,0
2002	4555,3
2003	5471,8
2005	9047,0
2006	16890,0
2007	21607,3
2008	29542,7
2009	35616,4
2010	40026,8

¹⁾ Дані наведено наростаючим підсумком з початку інвестування

Як бачимо з табл. 2, сума іноземних інвестицій з кожним роком збільшуються.

Прямі іноземні інвестиції станом на 01.01.2010 р. здійснили нерезиденти з 47 країн світу. Найвагоміші внески капіталу в економіку зробили нерезиденти з Кіпру, Німеччини, Нідерландів, Російської Федерації та ін.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну, на 1 січня 2010 р. становив 40026,8 млн.дол. США, що на 11 % більше обсягів інвестицій на початок 2009 р.

Щоб подолати негативні тенденції у розвитку ринку продовольства, необхідно, насамперед, посилити державне регулювання ринкових відносин, підвищити ефективність використання ресурсів, розширити державну допомогу господарствам. Держава може здійснювати регулювання ринку через цінову і кредитно-податкову політику, а також через створення відповідних умов для зміцнення матеріально-технічної бази господарств, удосконалюючи податкову систему і систему інших аспектів регулювання ринку, з тим щоб посилити стимули до інвестицій і розвитку НТП.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Головними принципами і заходами відтворення основного капіталу є наступні:

- з урахуванням регіональних особливостей насамперед необхідно визначити напрями зміни структури економіки країни в цілому та її окремих регіонів на майбутнє, що здійснюється за активною участю держави;

- пріоритетним напрямом відтворення основного капіталу повинні бути не власне інвестиції в основні фонди, а загальне пожвавлення економіки, наявність розвиненої інфраструктури та умов, які забезпечують можливість реального функціонування основних фондів. Лише тоді виникає реальна потреба у відтворенні основного капіталу, а його функціонування стає високоефективним;

- пожвавлення економіки буде довготривалим лише за умови переходу до інноваційного розвитку економіки України. Виходячи з цього виникає принцип, згідно з яким пріоритетними для вкладання інвестицій слід вважати інвестиційні проекти, розрахункова ефективність яких перевищує будь-які інші напрями капіталовкладень.

З цією метою доцільно проводити періодичні моніторинги розробок проектів, виявляти їх наукову новизну, можливість зайняти монополістичні позиції та втілення цих проектів у регіонах країни, а саме:

- процес відтворення основного капіталу тісно пов'язаний із амортизаційною політикою. В перехідній економіці на певному етапі її розвитку виникає необхідність проведення політики прискореної амортизації з метою накопичення значних фінансових коштів на оновлення основних фондів та запобігання морального і фізичного старіння устаткування. Принцип прискорення обігу основного капіталу є головним в економіці капіталістичних країн. Саме він обумовлює інтенсивне відтворення основного капіталу і є вирішальним чинником науково-технічного прогресу;

- для припинення відтоку капіталу в тіньову економіку та за кордон слід проводити політику пожвавлення і піднесення економіки країни на основі довгострокової програми легалізації тінєвих капіталів, посилення контролю за економічною діяльністю суб'єктів господарювання;

- основним джерелом інвестування процесів реструктуризації, модернізації, відтворення основних фондів і підприємств в цілому повинен бути фондовий ринок. З метою розширення останнього, який нині є надто вузьким, доцільно дозволити іноземним інституційним інвесторам купувати акції управлінських компаній. Розширення фондового ринку – це вимога часу, оскільки інвестиційні потреби багатьох українських промислових підприємств становлять десятки і сотні мільйонів доларів США;

- етап відтворення основного капіталу на новій технічній і технологічній базі вимагає переходу до інтенсивних методів регулювання економічного процесу,

які б забезпечували динамізацію ефективного підприємницького інвестування структурних перетворень і мали антиінфляційний вплив. Тому вони повинні займати особливе місце серед напрямів впливу на всі стадії циклу наука – техніка – виробництво – реалізація.

З метою створення умов для активізації інвестиційної діяльності в Україні необхідно:

-удосконалити нормативну базу і прийняти закони щодо регулювання інвестиційної діяльності та поліпшення інвестиційного клімату, враховуючи економіку і географічні особливості;

-удосконалити амортизаційну політику для підвищення ролі амортизації як джерела фінансування оновлення основних фондів;

-надати державні гарантії комерційним банкам, які фінансують реалізацію інвестиційних проектів суб'єктів господарювання;

-створювати сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій;

-ін.

Список використаної літератури:

1. Крисанов Д. Інноваційний фактор розвитку харчової промисловості України/ Д. Крисанов // Економіка України.- 2007.- № 4. – С.71-82 2. Лемішко О.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на економіку України / О.О. Лемішко // Фінанси України.- 2007. – № 7. – С. 46-61 3. Макаренко І.О. Сучасні механізми стабілізації діяльності підприємств харчової промисловості/ І.О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 2 (56). – С. 93-100 4. Сичевський М.П. Стан та пріоритетні напрями розвитку харчової промисловості в Україні/ М.П. Сичевський // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 38- 40 5. Дані державного комітету статистики України. Інвестиції в основний капітал, 2006-2009 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> 6. Дані державного комітету статистики України. Прямі іноземні інвестиції в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> 7. Дані державного комітету статистики України. Фінансові результати від звичайної діяльності підприємств до оподаткування за регіонами за 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> 8. Дані державного комітету статистики України. Прямі іноземні інвестиції в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ПОГОРІЛА І.І. – аспірант Національного університету харчових технологій